

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Adam Bodnar

IV.502.5.2014.MK

Warszawa,

10/08/2018

03980200078217
RPW/23924/2018 P
2018-08-13

KANCELARIA SENATU
Kancelaria Ogólna

13. 08. 2018

nr RPW 23 924/2018 P
52. Bodnar
(pocpis)

Senator Robert Mamątow
Przewodniczący Komisji Praw
Człowieka, Praworządności
i Petycji Senatu RP
ul. Wiejska 6
00-902 Warszawa

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

Uprzejmie dziękuję za możliwość ustosunkowania się do petycji P9-20/18, dotyczącej zmiany ustawy o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów, w celu wprowadzenia obowiązku utrwalania dźwięku i obrazu z przebiegu badań psychologicznych w sprawach rodzinnych i opiekuńczych oraz w sprawach nieletnich.

Rzecznik Praw Obywatelskich od dłuższego czasu zajmuje się kwestią regulacji zasad działania rodzinnych ośrodków diagnostyczno-konsultacyjnych, zastąpionych opiniodawczymi zespołami sądowych specjalistów na mocy ustawy z 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (t. j. Dz.U. z 2018 r., poz. 708). Pismem z 16 maja 2016 r. RPO występował do Ministra Sprawiedliwości z pytaniem o etap prac nad zarządzeniem w sprawie standardów metodologii opiniowania dla zespołów specjalistów oraz z prośbą o zbadanie w ramach nadzoru, czy utworzenie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów pomogło skrócić czas oczekiwania na badanie i sporządzenie opinii.

Następnie Rzecznik Praw Obywatelskich pismem z 19 lutego 2018 r. zwracał uwagę Ministra Sprawiedliwości na problem standardów metodologii opiniowania przez OZSS, uregulowanych w załączniku do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z 1 lutego 2016 r. w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. Urz. MS z 2016 r., poz. 76), który to załącznik w punkcie 9.3 zawiera postanowienie, iż „Materiały pochodzące z badania, stanowiące podstawę wydania opinii, nie mogą być udostępniane osobom badanym”.

Pismem Ministra Sprawiedliwości z 15 marca 2018 r. Rzecznik został między innymi poinformowany, że „18 października 2016 r. wystąpiono do Departamentu Legislacyjnego z pismem w sprawie podjęcia prac legislacyjnych mających na celu uregulowanie kwestii przetwarzania danych osobowych przez opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów oraz dostępu do tych danych przez osoby badane, załączając kopię wystąpienia Generalnego Inspektora Danych Osobowych z dnia 13 września 2016 r. (DOLiS-035-1732/16/BG). W przedmiotowym piśmie wskazano, że z uwagi na szeroki zakres pozyskiwanych danych objętych różnymi dziedzinami nauki: psychologii, pedagogiki, medycyny, niezbędne jest podjęcie współpracy międzyresortowej w celu opracowania przepisów o randze ustawowej zapewniających zarówno odpowiedni poziom ochrony danych osobowych, zapewnienie stronom prawa do obrony w zakresie dostępu do akt jak i zgodnych z przesłankami metodologii badań diagnostycznych. Stanowisko w tej kwestii zostało skonsultowane z partnerami uczestniczącymi w pracach nad projektem Standardów metodologii opiniowania tj. Instytutem Ekspertyz Sądowych w Krakowie oraz Polskim Towarzystwem Psychologicznym w Warszawie”. Pismo Ministra nie zawierało informacji co do wyników tego wewnątrzministerialnego wystąpienia, ale w toku procedury legislacyjnej prowadzonej w Senacie zasadne wydaje się zasięgnięcie informacji w Ministerstwie Sprawiedliwości i skorzystanie z dotychczasowego dorobku resortu w tym zakresie.

W skargach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich obywatele podnoszą, iż przewidziane obecnie w zarządzeniu uregulowanie samo w sobie może wywoływać wątpliwości co do tego, czy treść opinii faktycznie odpowiada przebiegowi badania oraz zgadza się z materiałami z niego pochodzącymi. Osoby badane nie mają także możliwości przedstawienia swojej wersji przebiegu badania, jako że na mocy punktu 5.3.c Standardów „Drugi etap procesu diagnostycznego obejmuje: (...) poinformowanie osób badanych o braku zgody na rejestrację badania oraz możliwości przerwania lub odstąpienia od badania w sytuacji nieprzestrzegania przez osoby badane zakazu rejestracji”. Skutkiem braku wglądu do materiałów pochodzących z badania oraz zakazu rejestracji osoby badane mają ograniczone szanse na skuteczne ustosunkowanie się do treści opinii oraz na weryfikację tego, czy specjaliści OZSS stosują właściwe i aktualne metody, narzędzia i techniki badawcze, zgodnie z pkt 9.8 Standardów.

Kwestia OZSS i standardów opiniowania pojawiła się również w trakcie dyskusji podczas Kongresu Praw Rodzicielskich, który Rzecznik Praw Obywatelskich zorganizował w dniach 25-26 czerwca 2018 r. (relacja, w tym przytoczenie pytań zadawanych przez publiczność, a dotyczących nagrywania badań w OZSS, znajduje się pod tym adresem: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/kongres-praw-rodzicielskich/panel/kontakty-z-dziecmi-po-rozwodzie-i-ich-faktyczne-egzekwowanie-opieka-naprzemienna-alienacja>). Jak wynika z dyskusji prowadzonej na Kongresie, zagadnienie braku możliwości nagrywania

i skonfrontowania wyników badania z wypowiedziami uzyskanymi podczas badania jest dla obywateli wciąż istotne.

W odniesieniu do konkretnych proponowanych zmian w prawie, przedstawionych w petycji P9-20/18, w postaci nowelizacji ustawy o opiniodawczych zespołach specjalistów sądowych przez dodanie obowiązku utrwalania przebiegu badania za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, Rzecznik pozytywnie odnosi się do tego postulatu. Sprawa z pewnością warta jest wnikliwej analizy, ponieważ kierowane również do Rzecznika skargi świadczą o tym, iż obowiązujące regulacje nie są akceptowane przez zainteresowanych obywateli.

Natomiast należy starannie rozważyć, czy nagrania te powinny być szeroko udostępniane stronom, czy jednak powinny służyć przede wszystkim sądowi – w razie wniesienia zastrzeżeń do opinii i jej wniosków – do weryfikacji tego, czy opinia wiarygodnie przekazuje treść badania i uzyskane od jego uczestników wypowiedzi. Kwestię tę pozostawiam pod rozwagę ustawodawcy. Wydaje się jednak nieodzowne, aby w sprawie wypowiedzieli się przede wszystkim specjaliści, wykonujący badania w ramach zespołów opiniodawczych. Ocena, czy samo rejestrowanie przebiegu badania nie pozostanie bez wpływu na jego efekt i wiarygodność uzyskanych wyników, wymaga bowiem wiadomości specjalnych, którymi dysponują te właśnie osoby. Trzeba także zwrócić uwagę, że udostępnienie skonfliktowanym uczestnikom postępowania sądowego utrwalonego przebiegu badania dziecka powoduje istotne wątpliwości co do należytej ochrony jego praw. Może to bowiem rodzić niebezpieczeństwo wpływania na postawę dziecka przy wykorzystaniu informacji uzyskanych z takiego nagrania.

Z wyrazami szacunku,

Bach